

סה.

פרוטוקול מס' 6/7

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
התקיימה ביום ד', כ"ח בחשוון, תשס"ו - 24.11.54 בשעה 8.30

- נכמ"מ: היו"ר ש. פרטיץ
- א. ברמן
- ש. כפרית
- א. כלפון
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- ש. רוזנברג
- א. רזיאל-נאור

נכמ"מ: פר שריד
 פר זרליץ
 פר פלד
 גב' סטנר

סטעם פשרד החינוך והתרבות.

סדר-היום: טיוט הדיון בענין הכשרת מורים;
סקירה על הודעת המלמכה בבתי-הספר היסודיים.

אני פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרטיץ:

בטרם נעבור לסדר-היום ברצוני להביא לתשומת-לב חברי הוועדה כי אנו חייבים תשובה לאוניברסיטה בקשר לסילור. כמו-כן קיבלנו גם מכתב ממכון וייצמן המזמין אותנו לסילור במכון. בוסף לכך קיבלתי מכתב רבו הצעה של אדם אשר אינו מוכר לי בקשר למערכת החינוך התיכוני; גם איבכט מתנגדים, אודיע לו כי ימסור לנו את הצעותיו בכתב. נתקבל גם מכתב מחבר-הכנסת כהנא הנמצא בבית-חולים והמבקש לדון בענין המועדון שברחוב דבורה הנביאה. קודם כל אברך את הרב כהנא בשם חברי הוועדה ברפואה שלמה. אשר להצעתו, נברר את הענין עם פשרד החינוך, ואת יתברר שיש צורך בכך נעמיד את הענין על סדר-היום בשבוע הבא.

קראנו בעתונות כי פשרד החינוך פרסם תקנון בענין הגדנ"ע, ונבי מבקשת להסציט תקנון זה לחברי הוועדה. בשבוע הבא הנבי מתכוונת להביא לדיון את בעיית הגדנ"ע, גם בקשר לדין-וחשבון שהובח על שולחן הכנסת מטעם הוועדה שטיפלה בפרשת הנער תיבון. לא ברור עדיין אם נכון בשאלה בשבוע הבא או בשבוע שלאחריו.

פר שריד:
כאשר הוועדה תחליט לדון בענין הגדנ"ע, אדגב שיומיע במניה המטונה על עניני הגדנ"ע וימסור לה כל אינפורמציה שתידרש, וכן גם את התקנון.

שה.

היו"ר ש. פרסיץ:

כאשר חברי-הכנסת רזיאל, טרם וברמן העלו בוועדה את ההצעה לדון בהצעה שהוגשה על-ידי הסטודנטים, הודעתי כי אינני יכולה להעמיד ענין זה על סדר-היום כאשר השאלה הועלתה בטליאט הכנסת והורדה מסדר-היום, ובאשר אנו כבר דנו בשאלה זו וקיבלנו החלטה. עלי לומר כי לא ידעתי שקיים הקדים אחר. הוטבר לי אתמול על-ידי יו"ר ועדת הכנסת שכל חבר הוועדה רוצי להעלות פעם אחר פעם אותה הצעה על שולחן הוועדה, והיו"ר אינו יכול לדחות את בקשתו להעמידה להצבעה.

א. רזיאל-נאור:

ההצעה שאני העליתי לא עמדה בצורה זו לדיון בטליאט ולא הורדה מסדר-היום. הצעתי הצעה חדשה בקשר עם בעיית הסטודנטים והשביתה הנוכחית. עם זאת, אני מבקשת שההצעה לא תועמד להצבעה עכשיו, כאשר החברים שהצטרפו להצעתי אתמול אינם כאן.

היו"ר ש. פרסיץ:

לא התכוונתי להעמיד הצעה זו להצבעה עכשיו, מטוה טיבה. עלי לספור כי פניתי אתמול לשר החינוך ושאלתי אותו אם לא רצוי היה לטבוב בכל-זאת אינו שהיא דרך לטידור הענין, ביחוד מאחר שהכנסת והוועדה עומדים בהחלטתם בקשר לגובה שכר-הלימוד. הצעתי לו לקסור ענין זה עם הצעתם של הסטודנטים כי תמונה ועדה שתחקור את מצבם הכלכלי, ושר החינוך הטכיים לכך. מטרתו לסטודנטים כי באם יפטיקו את שביחתם יקבל שר החינוך את הצעתם לחקור את מצבם הכלכלי. מטרתו זאת לסטודנטים, הם קיימו אתמול ישיבת הוועד, ומטרו לי כי היום תתכנס הטועצה שתדון בהצעתי זו. התפלאתי לקרא היום בעתונות כי בטטרה הצעה של שר החינוך. ביקשתי להעמיד את הסטודנטים על טעותם, ואם יהיה צורך אתקן את הדברים גם בעתון. מוזר היה לי גם לקרא כי תימרו את השיחה אתי כאולטימטום, מאחר שאמרתם להם שאתיה בירושלים עד היום בצהריים על-סנת שיוכלו לספור לי תשובתם. לא היתה להם כל זכות לפדש את הדבר כ"אולטימטום של עשרים-ארבע שעות".

אתמול פנו אלי מבית-הספר לקצונה וביקשו מאת ועדת החינוך והתרבות לתת לספור הרצאות בבית-הספר בקשר לעניינים הסוטפיים אשר הוועדה מטפלת בהם. הם היו חפצים לקבל הרצאה כללית על מערכת החינוך ועוד כמה הרצאות מפני חבר הוועדה על עניינים שאנו טיפלנו בהם. הם יודו מאד אם נאחר את הנושאים ונודיע להם מי יהיו הטרציים ועל אילו נושאים ירצו. אין להם כל מטטלה טיווחת בקשר לנושאים, והם מטטירים את קביעתם בידי חברי הוועדה.

א. רזיאל-נאור:

אני מציעה לתת לחברי הוועדה שהות להחליט במסך השבוע.

סיום הדיון בענין הכיית מורים.

מר שריד:

הכשרת המורים הינו אחי השטחים אשר גם בו הננו נתקלים בבעיות לרוב. חבר-הכנסת סמילובסקי דיבר אתמול על מורה מוטמך סמיכות כלכה או חלקית. הייתי מומר כי מורה מוטמך אינו חייב להיות מורה טידאלי, אך הכוונה היא למורה בעל השכלה שלמה. כל אחד מאנו זוכר עד כמה המורים המקבליים טמיכות בטליטת את בית-המדרש למורים הם עדיין בלתי ראויים לטמיכות ומטיגיים את הכשרותם רק לאחר השתלמות נוספת, בטיון ולימוד, ואם הם אינם הולכיים בדורך זו הרלי הם נטטורים בלתי ראויים למרות ההטמכה. על כן קטה לקבל את הדעה שיהיו מורים אשר יקבלו סמיכות מלאה רק בזכות ציונם הגבוה, כאילו שהיון הגבוה בלימודים טבטיח איכותו של אדם בתור מורה, ואילו מורים אשר בטקצועות אחדים לא

שה.

עליו על ציון "ספיק" מראש אפשר לקבוע כי אינם מסוגלים להיות מורים טובים. מני מכין מורים שלמדו יחד אתי ואשר בגלל עניינים אחרים, חשובים אולי לא פחות אשר הם עסקו בהם, לא קיבלו ציונים גבוהים, ובכל-זאת עכשיו הם לא רק מורים טובים אלא גם מפקחים טובים. במסך הזמן הם הספיקו ללמוד ולהסתלם. אי-אפשר לקבוע את גובה הציונים באמת-מידה יחידה. תלמיד יכול להיות מצויין בלימודיו מבלי שיהיה לו כשרון להיות מורה ורק פטום כך צריך לסטול אותו בסמינר. כטובן שלפעמים אפשר לטעות, אך אין לקבוע לפי ציון במקצוע זה או אחר. נכון הוא כי צריך לעמוד על המספר שהסימבוליונים למורים לא יטפסו מקלט לכל סיני לא-יוצלים. בענין זה נדמה לי כי יש יתר הקפדה בשנים האחרונות.

י. ספילנסקי:

ראיתי גומרי סמינר שקיבלו סמיכות והם כותבים עברית בסגימות.

מר טריד:

אלה אשר את מכתביהם אתם מקבלים, אינם מבין מקבלי הסמיכות. עם זאת, קלטנו בשנים האחרונות בערים ובפרות עולים מתאימים מאוד להוראה, רק שלא יכלו לרכוש תוך שנתיים אלו השכלה מלאה במקצועות העבריים. נתנו להם הקלות שונות, ואנו שמחים שיכולנו להכשיר אותם להוראה. יתכן שבידיעותיהם העבריות של תלמידים אלה אפשר לפצות איזה פגם, אך התמונה כאילו גומרי הסמינר בארץ הם עמי-מרצות, איננה תמונה נכונה בדרך-כלל.

חבר-הכנסת ספילנסקי אמר, ובצדק, כי הוא

אינו יכול לתאר לעצמו מורה אשר אינו שולט בתרבות ישראל במידה הדרושה כדי להנחילה לתלמידים. נכון גם הדבר שלא יכול להיות מורה מי שאינו קשור ודבוק לטבע הפולדת בכל רמ"ח איבריו. הדבר חשוב הן מבחינה לאוטית והן מבחינה פדגוגית. היתה תקופה שהסימטה של שיבה לטבע הביטה להתלהבות בקרב המורים בארץ, והם עשו ימים ולילות בטבע. ישנם כאלה אשר הפכו למורי טבע טובים, וישנם אחרים אשר מורה זו נשכחה מלבם. עכשיו אולי יש כחות התלהבות לענין זה, אך יתכן שמאידך יש יותר ידיעה. לימוד הטבע בסמינרים עומד על דמה די טובה בדרך-כלל. כטובן שאם מורה אינו בקיא בידיעת הטבע, זהו פגם רציני.

הבעיה המרכזית של הסמינרים היא כיצד להגביל

את מספר המועמדים להתקבל לסמינר, על-מנת שתהיה לנו אפשרות לברור מתוכם את המעולים ביותר בלבד, על-מנת להעלות את הרמה. כיום אין בהירה לסמינרים. אי-אפשר לומר כי הסמינרים ריקים ממים, אולם חלפה התקופה בה היתה דרושה התאמצות רצינית מצדו של התלמיד כדי להתקבל. לא רק בנים, אלא גם בנות אינן נוהרות לסמינר, והקריטריון למועמד המתאים והבלתי-מתאים נקבע סמילא באופן יחסי לרמתם של המציעים מועמדותם. אין מני חושב שהמצב יתוקן אם נוסיף לתשלוח החדשי מפילו עוד עשר לירות. כעת יש טלחטה על תוספת של ארבע לירות, אך מני מסוכנע כי הלוחמים למען תוספת זו יודעים מראש שאין בה ערך. ישנם הסבורים רבים מדוע אין נוהרים, בעיקר בנים, ללימוד בסמינר. על כל פנים, אין זה קטור בבעיית הכסף וגם לא בבעיה של כבוד המורה. כבוד אי-אפשר להזמין מן המוכן. אבין הטורים, כפי שגם בין כל בני-המדם, ישנם מכוובדים ויש שאינם מכוובדים.

הכשרתה של באורה להוראה עולה לנו פי שלוש

מהכשרתו של באור, כי בין הבחורות ישנה בשירה עצומה. כאשר הם מסיימות את הסמינר הן הולכות לצבא או ביטאות. אם הם ביטאות אין לנו כבר אפשרות להעבירן לעבודה במקום הדרוש, ומוכרחים לתת להם עבודה במקום בו גרים בעליהן. כאשר היא יולדת היא מבקשת חופשה, וישנן רבות שאינן חוזרות מחופשת לידה. עשרות רבות של גומרות הסמינר מתהלכות מבלי לעסוק בהוראה. לפי הערכתנו מגיעה הנשירה ל-50%.

לפי דעתנו אמת הדרכים החשובות להגדלת

מספר תלמידי הסמינר היא הרחבתו לארבע או שש שנות לימוד, על-ידי שילובו בשתיים או ארבע כיתות תיכוניות. בעלי תעודות בגרות אינם

הוועדה החינוך והתרבות
24.11.54

נוטים כל-כך לחזור ללימוד של שנתיים בסמינר לאחר סילוי שירותם בצבא. אם תהיינה כיתות תיכוניות עליונות צמודות לסמינר, אנו מאמינים כי המצב ישונה. הסמינר יוכל למסוך תלמידים לכיתות התיכוניות שבמסגרתו באה הוא יוזיל את שכר-הלימוד, וזוהי בעיה חשובה. הדבר דורש מן המדינה תמיכה רצינית. נראה לנו כי לא יהיה טוהר אחר ובמסך הזמן נצטרך ללכת בדרך של פתיחת כיתות תיכוניות ליו הסמינרים, אשר בסיומן יקבלו התלמידים תעודות-בגרות ויחד עם זאת תהיה תקווה כי הם יפסיכו ללמוד בסמינר גם לאחר קבלת התעודה. נוסף להקלה בשכר-לימוד נצטרך כנהוג גם לתת סטיפנדיות רבות לתלמידים שיגיעו מוכנים להמשיך בסמינר - לא רק לטור לימוד אלא גם סטיפנדיות לפניה.

מר ארלינד: אנו מניח כי לאחר-הכנסת טפילבסקי היה יסוד להתרעם בצורה שהוא תימר כאן, אולם התמונה הקודרת שבאה לידי ביטוי בדבריו בקשר לתלמידי הסמינרים אינה מתאימה כרגע לטענות.

אין זה נכון שהסמינר מקבל תלמידים אשר נכסלו בבתי-הספר התיכוניים.

י. טפילבסקי: האין זה נכון גם לגבי גבנות?

מר ארלינד: מן הסועפדות להיות גבנות אין תובעים אלא סיוס שבע מחלקות תיכוניות ולא יותר.

היתה תקופה, אותה הזכיר כבר מר שריד, כאשר אנו בעצמנו עודדנו אנשים לעבור קורסים סזורזים של חמשה או ששה חודשים, וכמוצאה מכך נשלחו להוראה מורים ללא השכלה קודמת מספקת. במצב זה מצאנו לבכון לעודד במיוחד אנשים שהסכימו ללמוד בסמינר במשך שנתיים במקום קורס סזורז, כי לא היה לנו ספק שעל-ידי כך יסטיכוניים למורים טובים יותר מאשר אילו סיימו ששה חודשים הכשרה בלבד. באותה תקופה נתקבלו לסמינרים תלמידים רבים שכעת לא היו מתקבלים בשום פנים ואופן, אם כי אז הם נתקבלו בהסכמתנו ובעידודנו.

א. כלפון: האם הם נקראים גם כן מוסמכים?

מר ארלינד: לא. עם סיוס הסמינר הם נשלחו להוראה ואחר-כך היה עליהם לעמוד בבחינות יחד עם המורים הגלתי מוסמכים. חלק ניכר מהמורים משוב זה פוטרנו גשנה שעברה. מאז אפשר לוטר כי הסמינרים עברו לעבודה תקינה יותר. קבלת תלמידים לכיתות ההוראה נעשית רק על יסוד שמונה מחלקות תיכוניות (כלומר: מחשיבים גם כיתות מסך) או על יסוד תעודת בגרות, נוסף לשיחה אישית בה צריך להשתתף התלמיד. שיחה זו נערכת על-ידי ועדה הקיימת ליד כל סמינר, והמורכבת ממורים לטבע, מורים להכשרות, מורים הומניסטיים ועוד. התלמידים מתקבלים רק לאחר שסיחה זו עוברת לשביעת-רצונה של הוועדה, כך שאין לדבר על קבלת תלמידים סתם. אנו יודע שרבים סתם, גם מבין בעלי תעודות בגרות, לא נתקבלו משום שהשיחה האישית לא סיפקה את הוועדה, וזו לא ראתה בהם אנשים הראויים להיות מוכנים. על כן התמונה שצוירה כאן אינה מתאימה.

אשר לסליטה בלשון, הרי בשנתיים האחרונות איבנו מסתפקים עוד בבחינה הרגילה של כתיבת חיבור, אלא קבענו תכנית נרחבת מאד לבחינה בלשון: חיבור, סימוסי לשון נכונים ומשובשים, מטבעות לשון וכו', כדי להביא לידי כך ששפתם של בוגרי הסמינר לא תהיה קלוקלת. אנו חושבים כי בחינה מורחבת זו שהונהגה זו השנה השניה תמרום תרומתה להעלאת הרמה בידיעת הלשון, אם כי עלי לציין כי אי-אילו שגיאות כתיב אינן יכולות לשמש קריטריון. אנו מתכוונים לידיעת הלשון במובן הרחב, כפי שטורה צריך לרכוש לעצמו.

י. סמילנסקי:
מי שאיננו תלמיד טוב אינו צריך לקבל תעודת סמיכות. לא לאחר שיעבור אותה בדיקה והשגחה בה חייבים אלה אשר לא סיימו את לימודיהם בסמינר.

מר ארליך:
לפי דעתי זוהי גישה לא נכונה. אם תלמיד מקבל ציון "מספיק" פירוש הדבר כי ידיעותיו במקצוע זה הן מספיקות. נכון שבבית-הספר היסודי כמעט ואין מכשילים תלמיד, והציון "מספיק" שם אינו מוכיח על ידיעה מספקת, אולם אין לגזור גזירה שווה לגבי בתי-ספר תיכוניים או סמינרים. עם זאת, נהוג אצלנו כבר שנים אחדות שבלשון עברית אין להסתפק בציון "מספיק". הציון הנמוך ביותר שיש לקבל בבחינה בלשון על-מנת לזכות בתעודת הסמיכות, הוא "כמעט טוב". עשינו זאת משום שלדעתנו ציון "מספיק" בלשון יכול להשביע-רצון לגבי בוגר בית-ספר תיכון המתכוון להמשיך ללמוד בפקולטות שונות, אם גם לא ללמוד, אך אין ציון זה מספיק לזה המחעד להיות מורה.

אשר לתעודת הבגרות, שהיא תנאי לתקבל לסמינר כיום, יש להעיר כי התביעות המקובלות לגבי תעודת-בגרות הן שונות מאלו שאנו צריכים להציג למי שעתיד להיות מורה: על חלקים מסוימים של התכנית אפשר היה לוותר, ואילו חלקים אחרים מוטב היה להרחיב. כל אדם אינטלקטואלי חייב לדעת פרק במתמטיקה אך אין זאת אומרת כי מי שאינו מוכשר לעבור דוקא את התכנית המקובלת בתעודת-בגרות אינו יכול להיות מורה מצויין, אפילו בחשבון. תכנית זו מכוונת לאלה הפונים אחרי כן ללימוד גבוה בפקולטאות שונות, ויש לבדוק אם תביעות אלו מתאימות גם לנו. יתכן שיש להקל ויחכן שיש להחמיר.

בקשר לכך נשאלה גם השאלה מהי תכנית הלימודים בבית-המדרש למורים. לפני שנתיים חל שינוי מסוים, עליו עמדתי בישיבה שלפני האחרונה. לפני שינוי זה היו בבתי-המדרש 42 שעורים לשבוע, ובמסגרת זו היה מקום להוראת מקצועות שונים. הגישה היתה כי בית-מדרש הוא במידה מסוימת כבר בית-ספר מקצועי. החומר ההשכלתי הדרוש להוראה בבית-ספר יסודי כבר נרכש בדרך-כלל בשמונה שנות לימוד בבית-הספר התיכון, ועל הסמינר לשים את-הדגש בעיקרו על דרך ההוראה. הסמינר צריך ללמד כיצד למסור את החומר באופן המעניין ביותר, כיצד להכיר את הילד וכיצד לכוון אותו מבחינה חינוכית וכו'. משום כך הושט הדגש על פדגוגיה, פסיכולוגיה, תולדות החינוך, תורת החינוך, מתודיקה כללית, המתודיקה של מקצועות מסוימים וכדומה. זוהי תכנית רגילה של לימודים בסמינרים. אך על פי כן אמרנו כי תכנית זו היא בעצם תכנית הלימודים המקובלת בכל בית-מדרש למורים בחוץ-לארץ. בבית-מדרש למורים אין ממשיכים בלימוד מטריה, אלא מכוונים את הלימודים לכיוון טעיינות קודם. אולם עם ישראל לא יכול היה לוותר על כך, ובצדק. איננו יכולים להסתפק בתכנית בית-הספר התיכון, מיוחד מבחינה העמקה בחומר. על כן, מלבד כל הלימודים הפדגוגיים, המתודיים וההכשרות, מופיעים בשנה ב' תנ"ך, תורה שבעל-פה וספרות עברית - 5 שעות. כיתה א': הבעה עברית בע"פ ובכתב, כלומר הוראות מתודיות.

אם תשאלו אותי מה מלמדים בסמינר במשך חמש השעות המוקדשות לתנ"ך, תורה שבע"פ וספרות עברית, שרי עלי להעיר כי אין עורכים בסמינר בחינה סופית בתנ"ך. הלימוד הוא באמת לשם העמקה בספר אחד או שניים, לפי הבחירה, כדי להגיע לרמה גבוהה יותר מזו שאליה מגיע תלמיד עם סיום בית-הספר התיכון. על-ידי כך גם מעמיקים את העורכים החינוכיים שבספרים האלה, והמורה העתיד מקבל חומר להוראתם של אותם הספרים בכיתות הגבוהות של בית-הספר היסודי. פירוש הדבר העשרת המסען הרוחני שלו. הוא הדבר לגבי ספרות; מתעמקים ביצירות מופת אשר אפשר לעמוד עליהן מתוך יתרו העמקה. כך שמלבד הצד המקצועי, שהוא אמנם העיקר, יש בתכנית הסמינר גם העמקה כללית של הידיעות.

ארבע שעות בטבוע מוקדשות להיסטוריה ישראלית, ידיעת הארץ ואזרחות. שעורים אלה ניתנים מלבד להוראה המתודית הניתנת בכל ממינר על דרכי הוראת ההיסטוריה, במסגרת 10 עד 15 שעות. נוסף על כך בוחר לו כל סמינר אחת מתקופות ההיסטוריה עליה למדו אמנם בבית-הספר התיכון אך מעוניינים להתעמק בה ומנסים ללמד את החומר על-סמך מקורות ותוך עבודה עצמית רבה. יש שבחרו בתקופת בית שני, יש

שבחרו בתקופת ההתנחלות וכו'. על כן אין לומר כי מלבד הלימודים המיוחדים אין בתכנית הסמינרים משום העשרת הנפש והעמקה. אגב, בהוראת ההסיטוריה יש הבחורים דוקא בתקופה מאוחרת יותר, כדי שתהיה להם אפשרות לעמוד על שבטי ישראל, בהתחשב עם תפקידו של המורה במיזוג הגלויות. לומר, עומדים על חולדותיהן של התפוצות, התהוותן, החיים בהן ועל-ידי כך משתדלים לקרב את המורה לשבטים השונים. הוא הדבר לגבי ידיעת הארץ ואזרחות.

בתכנית של חורת החינוך, למשל, לומדים:

החינוך הלאומי, הרגש הלאומי וערכו, עם ישראל ומדינת ישראל, הארץ והגולה, הילד היהודי בתפוצות ועוד. בסעיף אחר הנוגע לחינוך ומוסדותיו כלולים המקצועות הבאים: עליית הנער וחינוך ילדי עולים, תפקיד המורה בקליטת העליה ועוד. בתכנית למתודיקה כללית יש הדרכה לעבודה עצמית לפי פרקים מסוימים, ושעורים לסוגיהם השונים. פרק מיוחד מוקדש לעבודה עצמית: העבודה העצמית כעקרון יסוד בהוראה וחינוך, עבודה עצמית במסגרת הכיתה, שעורי בית כעבודה עצמית וכו'. חשונות-לב מיוחדת מוקדשת גם לבעיה אקטואלית של כיתות מעורבות בבית-ספר בלתי מודרג: בעיית צירוף הכיתות וצירוף המקצועות, הכנת תכנית לעבודה עצמית וביקורת עליה. כל אלה באים לידי ביטוי בתכנית הלימודים.

הן במקצועות הכלליים והן במקצועות

הפדגוגיים המיוחדים יש כבר חידוש משום הפרובלמטיקה שהתעוררה בקשר עם קבוצת הגלויות, הילדים המיוחדים וכו'. יש גם הוראת הטבע והחקלאות, התעמלות, משחקים, ציור, מוסיקה. מלבד זאת עומדות לרשות כל ממוינר ארבע שעות אותן הוא יכול לנצל לפי בחירתו: המתכוננים להוראה בבתי-ספר ממלכתיים-דתיים בחרו בתלמוד, אחרים בוחרים להוסיף עוד שעות להכשרות, למשק בית, לפיתוח לימודי הטבע או החקלאות, חינוך מיוחד, חינוך למבוגרים בהתחשב עם מצב המורים הבאים לכפורים והם ה"קולטורטריגר" במקום. מורה טוב לילדים, אין זאת אומרת כי הוא יכול ללמד גם לט.ן למבוגרים בצורה משביעת-רצון. עליו לקבל הכשרה מיוחדת. ישנם בתי-ספר שבחרו במגמה זו, והם מנצלים את השעות הנוספות למען חינוך למבוגרים: שולחים את התלמידים לשעורים של הנחלת לטון למבוגרים, הם עוסקים בעבודה מעשית ואחר-כך מקבלים גם הוראה מתודית.

כמוכן שגם לגבי מערכת השעות הקיימת

עכשיו אינו אומר עדיין "שיש בני מעיל". גם תכניות אלו הן בבחינת נסיון על כל פנים נעשה איזה מאמץ כדי להתאים את החבנית לדורך עבודה של עבודה עצמית על-ידי הפחתת השעות הפונטליות, וגם בתוכן יש משום החחשבות במצב החדש, בתקופה שאנו חיים בה, כדי שהמורה לא יהיה תלוש.

שתי שעות מוקדשות לאזרחות, כלומר לכל

אותן בעיות שחברת-הכנסת נצו נגעה בהן, והמכוונות להכנסת המורים למעגל הבעיות האקטואליות. יש בלימוד זה חלק עיוני: נגינה, שלטון, חברה וכו', ויש גם חלק תיאורי. יש גם הקצבה של 100 לירות לשנה לארגון כנסי תלמידים. תקציב זה מטפיק למנהל הסמינר להזמנת מורים מן החוץ ולקיימם 5 - 6 כינוסים בשנה, המוקדשים בחלקם לשאלות אינפוריות ובחלקם גם לשאלות כלליות. מעניין לטפח על נסיונות שונים של סמינרים בודדים. אני יודע על נסיון שנעשה על-ידי שני סמינרים שהתקשרו עם עיריית תל-אביב ועם עליית הנוער וקיימו סמינר סוציאלי-פדגוגי. זהו סוג מיוחד של תלמידים אשר החענינו בשאלות אלו והזמינו מרצים מבין שופטי נוער, קציני מבחן ועוד, ושמעו מפיהם פרקים על הפסיכולוגיה של נוער עזוב. נדמה לי כי אתמול התעוררה כאן השאלה באיזו מידה מכינים את המורים לקראת תפקיד זה. במידה מסוימת זה כלול בתכנית, אך יש עוד מקום ליזמה עצמית של הסמינרים והם עשו זאת בהדרכתנו, כי מבחינה תקציבית איננו יכולים לעשות הכל בעצמנו. אם המנהל הוא בעל יזמה, הוא מוצא תמיד אפשרות לעשות פעולות מבורכות גם בשטח זה.

כמה סמינרים הגדילו לעשות בשטח

ההתמחויות. מצד אחד רצוי שכל מורה הגומד סמינר ידע ללמד הכל וידע גם לעבוד עם הילדים, כפי שאמרה אגאחברת-הכנסת צברי. אולם למעשה אין

א.ד.

זה ניתן בשום פנים ואופן. אין ספק שיכולה להיות השפעה חיובית לכך אם המחנך של הכיתה יוצא אתה גם לעבודה בגינה, אך במסגרת של שנתיים לימודים בסמינר עם שלושה שעות הוראה בשבוע, לא יתכן כלל להביא את המורה לאפשרות של עשיית כל המלאכות גם בכיתות העליונות של בית-הספר היסודי. אמנם זה ניתן לגבי הכיתות הנמוכות, אך בכיתות העליונות צריכים המורים להיות מומחים יותר במקצוע המיוחד שהם מלמדים, כדי שהילד ימצא סיפוק בלימודים. בכיתות הגבוהות אין זה גם מפריע אם בגינה עובדים בהדרכת מורה מקרי. בכיתות הנמוכות יש חשיבות למורה האחיד המלמד את כל המקצועות, כי תפיסתו של הילד בגיל זה היא גם כן אחדותית. בכיתות העליונות אין הדבר ניתן, באשר דרושה התמחות לגבי כל מקצוע, ומומחה לכל לא יהיה מומחה לא לזאת ולא לזאת. עם זאת, נעשים גם בסמינרים נסיונות של התמחויות. לאחר שהחלמיד בוחן את עצמו בשנה ב' והיה בשעורי הוראה בכיתות שונות, הוא צריך לבחון את דרכו. ישנם המרגישים נטיה חזקה לילדים בגיל הרך, ולאלה ניתנת אפשרות לוותר בשנה השנייה על לימודים השייכים להוראה בכיתות העליונות (למשל מתודיקה של הוראת ההיסטוריה או מקצועות אחרים הנלמדים רק בכיתות העליונות) ובמקום זה מתמחים במתודיקה של גיל הרך. בכיתה הראשונה צריכים כולם לעבור את כל המקצועות ולהיות נוכחים בשעורי הוראה בכל הכיתות, ולאחר זאת ניתנת להם הבחירה, אם כי ישנו מספר מסוים של שעות המחייב את כולם. השעות העוברות מעל למינימום המשותף, ניתנות לבחירה בין מקצועות שונים. הסדר זה חשוב מאד בעיקר למתעדים להיות מורים בכיתות העליונות.

אשר לגננות, מתקבלות כרגע כוועמדות

שסיימו שבע מחלקות של בית-ספר תיכוני. נאמר כאן שאין להפלות בתביעות בין מורים לגננות, אך בכל-זאת כדאי לציין שבאמצעות כגון שוויץ, שהיא הארץ הקלאסית להכשרת מורים, הסמינרים לגננות מבוססים גם כן על עשר שנות לימוד מוקדמות ושנתיים הכשרה בסמינר. יש כעת הצעה לעשות שני טיפוסים של גננות. טיפוס אחד ייקרא "מורה לגיל הרך" והוא יכלול מורות גם לכיתות גן וגם לכיתות א' ואולי גם ב'. השאלה היא מאד אקטואלית בקשר לישובים מרוחקים, שספר הילדים קטן ואין טעם לשלוח גם גננת וגם מורה. ביחס למורות אלו ההצעה היא שיידרש מהן מה שנדרש ממורה: שמונה כיתות תיכוניות ונוסף לכך גם תיפתח לפניהם דרך להשכלה גבוהה יותר. זה יהיה החומר האנושי ממנו נקח מפקחות ומדריכות בסמינרים בבית-הכרם ליעשה נסיון זה. עדיין יש שם כיתות של גננות לפי התכנית הרגילה, אך החלל מהשנה תיפתחנה כיתות למורות לגיל הרך.

קיימות גם עכשיו אפשרויות השתלמות לגננות.

זה שנים אחדות שקיימים קורסים אוניברסיטאים לגננות שסיימו שבע שנות לימוד תיכוני ושנתיים סמינר, ואשר התברר כי הן גננות טובות ויכולות להיות מדריכות. בסיומו של הקורס האוניברסיטאי מקבלים הגננות תעודת מיוחדת והן מהוות את הרזרבה למדריכות לסמינרים, למפקחות וכדומה. קורס כזה נמשך שנה אחת.

אשר לתכנית הלימודים לגננות, נשאלנו כיצד

קרה שהן מקבלות שש שעות פסיכולוגיה בשעה שמורים מקבלים רק שלוש שעות. דבר זה נקבע מתוך שיקול שהחומר האנושי בו מטפלות הגננות מחייב שימת דגש מיוחד על החלק הפסיכולוגי דוקא. ילדי הגן באים מבתי שונים והם נכנסים בפעם הראשונה לחברת ילדים בה צריכים ללמוד, לבקר ולהתחשב גם בשני. הם עוברים מן המצב האגוצנטרי, שבבית הוא לפעמים מפותח מאד, דרך כור היתוך של חסתגלות לחברה. בכיתה המונה למעלה מ-25 גננות ניתנת שעה נוספת של פסיכולוגיה מעשית: עבודה של הסתכלות בגן. התלמידות יוצאות לאחד מגני הילדים ועוקבות במשך של היום את ילד מסוים. למחרת מרצה אחת התלמידות על התופעות שגילתה אצל ילד זה חוץ כדי התבוננות. על כל פנים, אין לומר - כפי שאפשר היה להתרשם מדבריהם של אחדים מחברי-הכנסת - כי הגננת אינה מקבלת כל הכשרה להבנת נפש הילד. דוקא בכיתות הגננות שטח זה מאד מפותח ומטופח.

מישהו דבר כאן על הבחינות הפסיכוטניות.

ישנם אפיקורסים רבים לגבי שיטה זו, וגם לדעתי אין הבחינה מראה אלא על חלק מסוים של אישיות האדם. לעומת זאת רואה אני דרך הרבה יותר חשובה לריבוי מספר תלמידי הסמינרים בהצמדת ארבע כיתות בית-ספר תיכון לסמינר. מורי הסמינר יוכלו להתבונן בתלמידיהם עוד בהיותם בבית-

הספר התיכון, והוא יוכלו לומר על כל אחד ואחד את הוא מתאים למקצוע ההוראה. על-ידי כך תהיה אפשרות של סלקציה טובה. בית-ספר תיכון זה יצטרך להיות בעל מגמה פדגוגית, כמובן. על-ידי כך תיווצרנה אפשרויות שונות להפחית את המעמסה מתכנית השנתיים האחרונות, ולהוסיף מקצועות אשר כולנו מכירים בחשיבותם. כדאי להקדיש ככל האפשר את מתן ההכשרות השונות, במוסיקה, במלאכה, בחקלאות וכדומה. נוסף לכך, יש עוד יתרון לבית-הספר התיכון במגמה פדגוגית בכך, שבתכנית השנה האחרונה כלולה גם עבודה עם נוער. אמנם לא יכולנו להסכים שתלמידי המגמה הפדגוגית בבית-הספר התיכון יתחילו לבקר כבר בשערים בבתי-ספר, עוד בטרם למדו פסיכולוגיה ועסקו בעניין זה, אך בכל-זאת ניתנת על-ידי כך אפשרות לעמוד על יחסו של התלמיד, ואפשר לראות אם הוא שייך לטיפוס הנותן אשר יכול ללמד אחרים. תוך כדי עבודה עם נוער נוכל לראות אם הנער הוא טיפוס של מורה. מטום כך אני רואה בבתי-ספר תיכוניים צמודים לסמינרים אפשרות של פתרון לבעיות רבות.

בענין סמינר הקבוצים דעתי היא כי יש לטפל בענין גובה שכר הלימוד אשר האלה עקב תוספת שירותים. קיימת אפשרות בבתי-הספר העממיים והיסודיים לתבוע מן ההורים תוספת עבור שירותים, אם ההורים דורשים תכנית השלמה למעלה מן הנורמה, אולם הדבר צריך להיעשות באישורו של שר החינוך והתרבות. עלינו לתבוע קודם כל מסמינר הקבוצים להודיע מה הם השירותים הנוספים שהם נותנים. לאחר זאת נצטרך לבדוק כמה עולים שירותים אלה, ואם התוספת מוצדקת יש לבקש על כך את אישורו של שר החינוך ואין להשאיר זאת להכרעת הסמינר עצמו.

על עבודת ההדרכה בישובי העולים דיברתי בפעם הקודמת. אנו מעודדים עבודה זו בכל סמינר. חיפה התחילה לפעול בכיוון זה בקנה-מידה אחד. סמינר גבעת-השלווה, סמינר לווינסקי וגם סמינר בית-הכרם יצאו לישובים למשך ששה שבועות וקיבלו שם עבודה מעשית. הם לקחו על עצמם את הטיפול באזור מסוים, והתלמידים התפזרו בישובי האזור. פעולה זו כובשת לה מקום גדול והולך, ואנו מעודדים אותה. נעשה גם נסיון נוסף של אימוץ מעברות על-ידי סמינרים שבקרבת מקום. סמינר גבעת-השלווה הכין בחדר המלאכה צעצועים, כלי עבודה וכלים שונים עבור מעברת פתח-תקווה, בנות הסמינר הלכו למעברה לעבוד עבודה מעשית וגם מילאו מקומם של מורים חסרים, וכן סידרו מסיבות, חגיגות וקשרו אתם קשרים. פעולה כזו נעשתה גם בחיפה, וחילופי דרכים ישנם בכל הסמינרים. אנו מקווים שהתלמידים ימצאו גם אחר-כך ענין בעבודה זו. אם לבסוף באמת יפנו כולם להוראה, זוהי שאלה אחרת. יש כל מיני תירוצים, מבוטטים על סיבות אמיתיות ומדומות. על כל פנים, הסמינרים עושים את המאמצים.

ישנה עוד בעיה של השתלמות מורים, בחינוך מילואים, קורסים להשתלמות וכו', אך זוהי פרשה נפרדת.

היו"ר ש. פרסיץ: נשמע עתה סקירה מפי מר פלד על הוראת המלאכה בבתי-הספר היסודיים. לענין החינוך המקצועי והחקלאי נצטרך לבקש הסבר מיוחד בישיבה אחרת.

מר פלד: הטיפול בהוראת מלאכה בבתי-הספר היסודיים בארץ התחיל כבר לפני שלוש-עשרה שנה בתש"ב. בשעה שקיבלתי עלי תפקיד זה מצאתי לנחוץ לעבור את בתי-הספר ומצאתי חדרי מלאכה רק במקומות בודדים. היו בתי-ספר שהתחילו בהוראת מלאכה במשך הזמן הפסיקו בכך וצריכים היו להתחיל מחדש. אציין שכדי לפתוח חדר מלאכה וכדי להתחיל בהוראת המלאכה בבית-ספר איזה שהוא דרושים שלושה דברים: חדרי מלאכה, מורים, ציוד. לצערי אף אחד מהם לא היה בנמצא ובכל-זאת צריך היה להתחיל. מאז השתנה מצב הוראת המלאכה, וגם תכנון. באותה תקופה דרשו מאתנו שהוראת המלאכה תקבל אופי של חינוך טרום-מקצועי, כפי שנהוג היה באנגליה וכפי שהממשלה המנדטורית רצתה להנהיג גם בארץ. כבר לפני הקמת המדינה התחלנו לברר לעצמנו את האפשרויות כיצד להפוך את החינוך הטרומי-מקצועי להוראת מלאכה. היו כל מיני היסוסים והתלבטויות. הוקמה ועדה למלאכה מטעם מחלקת החינוך של הוועד הלאומי אשר השתתפו בה מורים ומפקחים מטעם ממשלת המנדט ומטעם הוועד הלאומי.

הדעות היו שונות. במשך הזמן התלבנו המטרות והתפקידים לנוסח מדויק פחות או יותר. והרי כמה סעיפים שהוכנסו לתכנית הלימודים, המגדירים את המטרות והתפקידים של הוראת המלאכה בבתי-הספר:

מטרה ותפקידים:

1. הוראת המלאכה בבתי-הספר צריכה להיות חלק אורגני בכל מערכת הלימודים והחינוך כערך לאומי וחברתי בחיי מדינת ישראל וכאחד היסודות העיקריים של התרבות האנושית.
2. בביה"ס העממי וכן גם בביה"ס התיכון אין מסורת הוראת המלאכה לתלמידים הכשרה מקצועית או טרום-מקצועית בכיוון מלאכה מסוימת; אולם היא יכולה לשמש אמצעי לבחינת כושרו ונטיחו של התלמיד למקצוע.

התפקידים העיקריים הם:

3. המלאכה בביה"ס היא אחר האמצעים העיקריים בהכשרת התלמידים לחיי עבודה על-ידי פיתוח השרירים, אמון אברי הגוף (ביחוד: היד, האצבעות, העין), ותיאום תנועות הגוף להפקת פעולות מכוונות בביצוע מלאכה מסוימת.
4. הקניית ידיעות במקצועות מלאכה שונים, המצויים בחיי המעשה היומ-יומיים, על תכונות כליה וטיב חמריהם.
5. חיזוק, העמקה והמחשה על ידיעות במקצועות לימוד שונים.
6. פיתוח הרצון לחיות חיי עבודה כשרים ולהשתתף על-ידי כך באופן פעיל בבנין המדינה.
7. חישול האופי והרצון ופיתוח כושר התמדה בחתירה לקראת מטרה, חדר ודייקנות, סבלנות, זריזות, טוב טעם וכו'.
8. פיתוח הרצון לעבודה משותפת, להחשבת ערך עבודתו של הזולת וכו'.
9. פיתוח כוחות היצירה ועידוד הפעלתנות הטבועה בילד.

מן המטרות שהגדרתי יש גם מסקנות

מסקנות אם רציתם לתת לתלמיד השכלה רחבה כדי שיכיר חמרים רבים וכלי עבודה צריך לגוון את לימוד המלאכה בתוך בית-הספר היסודי. אם החינוך הטרומי-מקצועי התבסס על פעולה מסוימת במקצוע אחד, הרי עכשיו יש צורך בהרבה יותר מקצועות. לשם כך דרושה הכשרת מספר יותר גדול של מורים, הגדלת חדרי המלאכה, גיוון הציוד וכו'. אמטור כמה מטפריים על מה שעשינו במשך זמן זה ותוכלו לעמוד בעצמכם על החסר.

במחוז ירושלים מגיע מספר בתי-הספר

- ל- 82 (מהם בתי-ספר עם כיתות יסוד - 10; בערים ומושבות - 54; קבוצים - 2; מושבים ותיקים - 1; ישובי עולים ומעברות - 23; זמוסדות סגורים - 2).
- לומדים מלאכה ב- 58 בתי-ספר, בערים ובמושבות - 54, בקבוצים - 2, ובמוסדות סגורים - 2. קיימים חדרי מלאכה רק ב- 22 בתי-ספר ומהם רק ב- 9 במצב מניח את הדעת. 3 חדרי מלאכה לבנות, 4 לעץ, 2 מרכזיות לעץ ומתכת, וב- 13 - רק התחלה של ציוד. אין לומדים מלאכה ב- 24 בתי-ספר.

במחוז תל-אביב מגיע מספר בתי-הספר

- ל- 141, מהם בתי-ספר עם כיתות יסוד - 2; ערים ומושבות - 123, קבוצים - 1, ישובי עולים - 17. לומדים מלאכה ב- 118 בתי-ספר, ובקבוצ המלאכה היא מסודרת. אין מלאכה ב- 23 בתי-ספר, ובכיתות עובדות בעיקר הבנות. במחוז 54 חדרי מלאכה, מהם 29 (23 לבנים ו-6 לבנות) הם במצב המניח את הדעת. קיימות 2 מרכזיות, 5 למתכת, 24 לעבודות עץ, 21 לקרטון ועבודות ניר.

במחוז חיפה מגיע מספר בתי-הספר ל-128:

- 47 - עם כיתות יסוד; 60 - בערים ובמושבות,
- 12 - בקבוצים, 3 - במושבים ותיקים, 49 - בישובי עולים ומעברות.
- ו- 4 מוסדות סגורים. מלאכה לומדים ב- 86 בתי-ספר: ב- 77 בתי-ספר

בערים ובמושבות, בקבוצים, במוסדות סגורים ומושבות, וב-9 בתי-ספר בישובי עולים ובמעברות. אין מלאכה ב-42 בתי-ספר. מספר חדרי-המלאכה במחוז מגיע ל-33, מהם 16 במצב המניח את הדעת והם: 4 לבנות, 1 לבדק בית, 5 - מרכזיות לעץ, 3 - מרכזיות למתכת, 3 חדרי מלאכה לעץ. ב-17 בתי-מלאכה הציוד הוא מועט וחלקי.

55555
במחוז המרכז מגיע מספר בתי-הספר ל-214 : 113 - כיתות יסוד; 72 - בערים ומושבות, 21 - בקבוצים, 16 - במושבים ותיקים ו-88 בישובי עולים ומעברות. לומדיה מלאכה ב-119 בתי-ספר: ב-72 בתי-ספר בערים ומושבות, ב-21 בקבוצים, ב-7 של מושבים ותיקים, וב-12 של ישובי עולים ומוסדות סגורים. אין מלאכה ב-95 בתי-ספר במושבים, מהם ב-19 של מזובים וב-76 של ישובי עולים. מספר חדרי המלאכה במחוז מגיע ל-82, מהם 39 הנמצאים במצב המניח את הדעת (25 חדרי מלאכה לבנות, 2 למתכת, 10 לעץ ו-2 מרכזיות עץ ומתכת. ב-43 חדרי מלאכה יש ציוד מועט.

מהם
ל-185; 60/ כיתות יסוד : 35 - בערים ומושבות; 69 בקבוצים, 12 במושבים ותיקים, 60 בישובי עולים ומעברות, 2 - מוסדות סגורים ו-5 שונים. מלאכה לומדים ב-112 בתי-ספר, ואין מלאכה ב-73 בתי-ספר. מספר חדרי המלאכה במחוז מגיע ל-72, מהם 20 במצב המניח את הדעת, רובם בקבוצים. ב-52 מהם יש ציוד חלקי ומועט.

במחוז הדרום מגיע מספר בתי-הספר ל-83: 13 בערים ובמושבות, 12 בקבוצים, 3 במושבים ותיקים, 51 בישובי עולים ומעברות ומוסד סגור אחד. מלאכה לומדים ב-26 בתי-ספר ואין מלאכה ב-57. מספר חדרי המלאכה במחוז מגיע ל-7.

לפי אחוזים אפשר לומר כי בירושלים לומדים מלאכה ב-71% של בתי-הספר, אין לומדים ב-29%; חדרי מלאכה יש ב-27% של בתי-הספר ומצב מניח את הדעת - ב-11%. במחוז תל-אביב לומדים מלאכה ב-84%, אין לומדים ב-16%; חדרי מלאכה יש ב-38%, מהם מניח את הדעת ב-20,5%. במחוז חיפה לומדים מלאכה ב-67%, אין לומדים ב-33%; חדרי מלאכה ישנם ב-25,7%, מהם מצב מניח את הדעת ב-12,5%. במחוז המרכז לומדים מלאכה ב-55,5% ואין לומדים ב-44,5%; חדרי מלאכה ישנם ב-38,8%, מהם מצב מניח את הדעת ב-18,2%. במחוז הצפון לומדים מלאכה ב-60,5%, אין לומדים ב-39,5%; חדרי מלאכה ישנם ב-39%, מהם במצב המניח את הדעת 10,8%. במחוז הדרום לומדים מלאכה ב-31%, אין לומדים ב-69%; חדרי מלאכה ישנם ב-8,4%, מהם במצב מניח את הדעת ב-8,4%.

אשר למורים, במחוז ירושלים ישנם 27 מורים ו-50 מורות חלקיות. במחוז תל-אביב יש 109 מורות ו-58 מורים, ועוד 14 חלקיים. במחוז חיפה יש 43 מורים ו-60 מורות. במחוז המרכז יש 57 מורים ו-98 מורות חלקיות. במחוז הצפון ישנם 39 מורים ועוד 81 מורות כוללות וחלקיות. במחוז הדרום ישנם 18 מורים ומורות יחד. בסך הכל ישנם 233 מורים ו-407 מורות. כפי שהנכם רואים, המצב איננו טוב.

לפי התכנית צריך ללמוד שמונה מקצועות: (א) קרטונאז' וכריכת ספרים, ובמשך הזמן נקשר מקצוע זה עם עבודת הדפוס, והוא ייקרא "עבודה בגרפיקה"; (ב) עבודות בעץ; (ג) עבודות במתכת; (ד) טכסטיל; (ה) כוללות תפירה, אריגה וסריגה; (ו) לבדק בית. בכך אנו מתכוונים להכין כל נער ונערה כדי שידעו לתקן כל הטעוץ תיקון בית, כגון מנעולים, תריסים, סידור חשמל, תיקוני ברזים וכדומה. (ז) עבודות דפוס שתהיינה קשורות בעבודת הקרטונאז' וכריכת ספרים, כפי שציינתי בתחילה; (ח) עבודות בפלסטיק; (ט) עבודות עור.

מאחר שראינו כי לא נוכל לתקן את המצב מיד, חשבנו על פליאטיב: פתיחת בתי-מלאכה מרכזיים. אין סידור זה טוב מבחינה פדגוגית, כי אם לימוד המלאכה הוא חלק של הלימוד הכללי בבית-הספר חייב גם חדר המלאכה להימצא בתוך בית-הספר ולשמש את צרכיו.

אך כיוון שחמרו לנו האמצעים, פתחנו בתי-מלאכה מרכזיים. בית-המלאכה הראשון נפתח בירושלים, כי שם ניתן לנו חקציב. בבית-מלאכה זה לומדים תלמידים מכל בתי-הספר כדי לחסוך בציוד ובבניינים. על-ידי כך נפתרה בעיית הוראת המלאכה, אך לא כחלק של הלימוד הכללי בתוך בית-הספר, ולדעתנו זהו אחד הליקויים החשובים ביותר.

אשר למצב המורים והכשרתם, עלי לציין שאם כי ישנן אפשרויות לימוד שונות, אין אף סמינר ראוי לשמו עבור מורים למלאכה; יש רק התחלה. מאחר שהשיטה הקודמת היתה מתן חינוך טרום-מקצועי, חשבנו לנכון להכשיר כמורים בוגרי בתי-ספר מקצועיים, על-ידי מתן הכשרה פדגוגית ומתודית. התברר אחרי-כן כי מורה כללי טוב, גם אם הוא פחות בקיא במלאכה, מצליח הרבה יותר מנגר או מסגר שאיננו יודע כיצד להתייחס לתלמידים ולנהל שיעורים.

נעשו התחלות על-ידי פתיחת סמינר של ויצ"ו וסמינר של נשי "המזרחי", אולם ההכשרה הניתנת בסמינרים אלה היא רק למקצועות נשייה. לפי התכנית החדשה אין להבדיל בין מקצוע של נשים ומקצוע של גברים, מאחר שהמלאכה היא חלק אורגני של הלימוד הכללי. כל ילד וכל ילדה צריכים לדעת כל מה שמלמדים, כי לא ידוע במה יעסקו אחרי-כן.

בארצות-הברית מקובל שלימוד המלאכה כולל שרטוט, לא רק טכני כי אם גם ארכיטקטוני, כי כל אדם מגיע פעם לשיכון וזקוק למושגיה יסודיים לסידורה.

לפני שנה נפתח גם על-ידי המרכז לחינוך והתרבות סמינר למורים למלאכה, כפי שאנו חושבים לנחוץ. סמינר זה נפתח בתל-אביב והוא נותן שיעורי-ערב. עתה מתלבטים בשאלה כיצד להפוך סמינר זה לסמינר יומי, שימש לא רק להכשרת מורים למלאכה אלא גם להשתלמות למורים העובדים כבר.

לא רבים הם הבאים ללמוד בסמינרים הכלליים, ולסמינר למלאכה כמעט ואין פונים כלל. בסמינר המלאכה של המרכז לחינוך יש בסך-הכל קצת יותר מ-30 תלמידים בשתי השנים; צריך לחשוב שגם מחזור יסיימו 15 - 17 מורים. אנו נותנים מקומות עבודה לתלמידים ותלמידות שעברו לכיתה ב', משום שאין לנו מורים. במחוז הצפון והדרום המצב הוא הגרוע ביותר. במחוז הדרום, למשל, יש סך-הכל 18 מורים ומורות. בתי-הספר הם קטנים ואינם יכולים להעסיק מורה שלם. המורים הכלליים אינם מוכנים לעסוק גם בהוראת מלאכה. המדריך העובר בשטחים אלה הודיע לי כי אינו יכול להשיג קבוצה של עשרה מורים שיצאו ללמוד הוראת מלאכה בקורס מרכז בימי החנוכה או בחופש הגדול. הוא דיבר עם רבים מן המורים, אך מסתבר כי הם ברובם מתנדבים מן המשקים וממקומות אחרים שבאו לשנה או שנתיים ולאחר זאת יחזרו לבתיהם. גם עתה אם מעוניינים לנצל את החופש לבקר בבית, ואינם מוכנים לבקר בסמינרים וקורסים.

על-מנת שתהיה לכנס חמונה ברורה על הצרכים, ברצוני לציין כי רכישת הציוד הדרוש להוראת מלאכה בבית-ספר אחד צריך לעלות 7,000 לירות, אם מתכוונים ללמד שמונה מקצועות, לפי שיטה של "בית-מלאכה מקיף": כלומר, באולם גדול יש פינות שונות מוקדשות פינה אחת לכל מקצוע. סכום זה מתחלק ל-2,682 דולרים ו-2,320 לירות. אם נכפיל זאת ב-132 בתי-ספר, נגיע לסכום העולה על 2,3 מיליון לירות. אשר לחדרי המלאכה, הרי מבין 833 בתי-הספר יש סך-הכל 270 חדרי-מלאכה. חדר-מלאכה בגודל של 120 מ"ר צריך לעלות 8,000 לירות - יחד 4,5 מיליון לירות עבור בניינים, אשר המועצות המקומיות, המועצות האזוריות והעיריות חצטרכנה להקים. אם נצטרך להקים חדרי-מלאכה נפרדים עבור בנות, יהיה צורך בחדר-מלאכה נוסף בכל מקום, שיעלה 5,000 לירות. ברור שבבתי-הספר הממלכתיים-החדתיים יהיה הכרח לחלק.

בישובי עולים ובמעברות המצב הוא לדעתי ללא נשוא. לא זו בלבד שאין חדרי-מלאכה בנויים, אלא אין אפילו צריפיהם. הטוכנות בנתה כך שאי-אפשר להתחיל שם אפילו במלאכה הפשוטה ביותר. בדרך-כלל הבנין המיועד לבית-ספר מורכב משני חדרי בנייהם

שטח אמצעי המשמש כחדר מורים, מזכירות וחדר עבודה, אך אי-אפשר להתחיל בו כל מלאכה. חשבנו להתחיל בהוראת המלאכה במקומות הנידחים על-ידי שיטה חדשה של בתי-מלאכה ניידים. כלומר, מורה שיהיה גם נהג יצטרך להביא את חדר המלאכה הנייד אל כל בית-ספר. בעת ביקורי בארצות-הברית השתתפתי בסיוור כזה וראיתי כיצד חדרי מלאכה ניידים אלה פועלים. אחד הפעילים בעיריית ניו-יורק, מר קומוב, שהוא יהודי ציוני, קיבל על עצמו לאפשר לנו רכישה מכונות מתאימות. עתה תלוי הדבר באפשרויות הכספיות שתהיינה למשרדנו. גם אם הוא יוכל לתת לנו, אין זה בטוח שאנו נוכל לקבל. את המכונות הניידות נכניס באזור הצפון ולאזור הדרום, והן תבקרנה גכל הישובים הפזורים שם.

לפני שנה מינה השר ועדה להוראת המלאכה אשר דנה בצעדים שיש לנקוט לקידום הוראת המלאכה. בראשות הוועדה, שמונתה על-ידי שר החינוך והתרכות, עמד מר קרני. הגענו למסקנה כי יש צורך בהקמת כיתות מקצועיות לתלמידים שלא יוכלו להמשיך בלימודיהם בבתי-הספר התיכוניים, על-מנת שיוכלו לקבל חינוך טרום-מקצועי. השנה אנו פותחים כיתות מקצועיות בשמונה מקומות: שלוש כיתות בחל-אביב, שלוש כיתות בחיפה, כיתה אחת ליד פתח-תקווה ואחת בצפת. מלבד זאת יש גם כיתות מקצועיות לחקלאות. כל כיתה מקצועית עולה לנו בערך 8,000 לירות, מלבד הבניינים. אנו צריכים להוסיף לכל כיתה כזאת גם משרה שלמה של מורה, מכיוון שאנו חושבים לחלק אותה לשתי קבוצות: בנים ובנות. כל קבוצה מקבלת 12 שעות מלאכה ו-3 שעות לימדד עיוני - יחד 30 שעות. בכיתה כזו יוכלו ללמוד 25 ילד או ילדה בכל קבוצה. אנו נתקלים בקשיים עצומים בפתיחת כיתות אלו, קודם כל משום המחסור בבניינים. אי-אפשר לנצל את הבניין המיועד למלאכה, כי הוא מנוצל גם כן. מאידך מעוניינים שהוראת המלאכה בכיתות אלו תהיה מבוססת יותר מאשר בכיתות היסוד. במקומות שאין בניינים כלל, צריך לקבל הקצבה מתקציב הפיתוח. לא בכל מקום ניתן להשיג גם מורה מתאים.

אם אני שואל את עצמי מה עשינו במשך תקופה זו, הרי חייב אני לומר כי עשינו גדולות. אם הגענו ל-270 חדרי-מלאכה בנויים, מהם 120 מניחים את הדעת - כלומר מלמדים בהם יותר ממקצוע אחד - הרי זה הישג לא קטן. כמובן שאין להסתפק בכך, אולם צריך להבין שאין זה תהליך קצר. אני רואה צורך בטיפול במשך שנים מספר. עם זאת יש להעיר כי מתוך 270 חדרי-המלאכה כ-200 היו עם קום המדינה ומאז הקמנו רק 70. לעומת זאת, מספר המקומות בהם נמצאים חדרי מלאכה - או יותר נכון, בהם קיים לימוד של מלאכה - עלה מ-200 ל-519. לא יכולנו כמובן להקיף את כולם מחוסר ציוד, חוסר בניינים וחוסר מורים. כדי להשלים זאת דרוש בעיקר כסף, אך גם מורים.

היו"ר ש. פרסיץ:
נשמע את החלק האחרון של הטקירה המצנינח של מר פלד בישיבה הבאה. ברצוני למסור עוד לחברי הוועדה על פגישת המשלחת עם השרים אשכול, רוזן, שילר ורוקח. לצערי לא השתתפו כל חברי המשלחת, אף על פי שהשר הזמין אותם. היו"ר ועדת הכספיה, שהשתתף גם כן אמר כי גם הוא תומך ואף תובע מציאת פתרון, מבלי להדגיש שצריך לתת לאופירה דוקא את בנין "קסט" לשעבר. שר האוצר סיפר כי הוא עצמו עזר הרבה מאד באופן אישי, אך התנגד בכל תוקף לתכנית "קסט" והעלה רעיון להגדיל את התמיכה ל"הבימה" כדי שהיא תפאשר לאופירה להופיע פעם או פעמיים בשבוע. כן הציע גם תכנית כללית של איחוד האדמיניסטרציה. הוא התקיף במקצת את שר החינוך, ואמר כי הוא מצטער שלא היה טיפול מתאים בענין זה, אף על פי שהוא דרש זאת מזמן. מר רוזן השמיע הוצאה על היכל התרבות וביקש כסף לתזמורת הפילהרמונית. הוא הצביע על חוסר אפשרות לאחד את האופירה עם היכל התרבות, מתוך כל מיני טיבות. אשר לדברי כי האופירה חשובה לא רק כנכס תרבותי ואמנותי אשר צריך לשפרו ולשכללו כדי שיגיע לרמה גבוהה, אלא יש בה גם חשיבות כאמצעי לטיפול צרכי החיירים המבקרים בארץ - בקשר לכך אמר מר רוזן כי האופירה שלנו איננה עומדת על רמה די גבוהה כדי שאפשר יהיה להציגה בפני תיירים מן החוץ; לדעתו הרמה היא למטה מקרנתית.

ועדת החינוך והתרבות
24.11.54

מאחר שהשר י. נקראו לישיבת הממשלה,
נקבע המשך בשבוע הבא. אני חפצה לבקש את חברי הוועדה לזכור להופיע
הפעם בישיבה זו.

לבסוף עלי לציין שקיבלנו מברק מ"האופירה
העמית החדשה" המבקשת רעיון עמנו.

א. ברמן: אני חושב שצריך לקבל אותם.

י. סמילנסקי: אני מציע לבקש מהם למסור את דבריהם
בכתב.

ה צ ב ע ה

נתקבלה הצעת חבר-הכנסת סמילנסקי.

א. רוזאל-נאור: הצעתי אתמול שהוועדה תדון בהצעתם של
הסטודנטים: הם מוכנים לחזור ללימודיהם
ולשלח את התשלומים הנדרשים מהם, בתנאי שוועדת החינוך של הכנסת תמליץ
בפני השר על הקמת ועדה ציבורית בלתי תלויה אשר תחקור ותחקור מצבם
הכלכלי מבחינת תנאי העבודה, הסיכון, המנזה ושכר הלימוד וכו'.

היו"ר ש. פרסיץ: לפי הצעתנו, הוועדה שתחמנה תדון במצב
הכלכלי של הסטודנטים באופן כללי, מבלי
לדון על שכר הלימוד. אני מציע שצביע על כך בתחילת הישיבה הבאה,
כאשר יהיו נוכחים מספר יותר גדול של חברים.

הישיבה ננעלה בשעה 11.15.